

**FRDL Małopolski Instytut Samorządu
Terytorialnego i Administracji**

PROGRAM EDUKACJI KULTURALNEJ

w ramach

**Strategii Rozwoju Kultury
Miasta Torunia do roku 2020**

Projekt

Dokument przygotowany
na zlecenie Urzędu Miasta Torunia

2012

Edukacja kulturalna jest pojęciem interdyscyplinarnym. Zawiera w sobie zarówno wiedzę z dziedziny pedagogiki, wychowania, edukacji, jak i kultury. Jednoznaczne zdefiniowanie nie jest łatwe, a tym samym implikuje to trudność określenia jednolitego podejścia w wymiarze metodologicznym i praktycznym. Niniejsza propozycja programu wywodzi się z przeglądu praktyk w tym zakresie oraz przesłania Strategii Rozwoju Kultury Miasta Torunia do roku 2020.

Zgodnie z myślą przewodnią płynącą z polityk kulturalnych i edukacyjnych, edukacja kulturalna to „przede wszystkim kształtowanie i ciągłe podnoszenie kompetencji kulturalnych społeczeństwa”¹. Dotyczy zatem ono nie tylko dzieci i młodzieży, jak najczęściej jest pojmowana edukacja kulturalna, ale zawierać ma ona w sobie działania skierowane do pozostałych grup uczestniczących w kulturze. Dlatego też edukacja kulturalna ma się niejako rozciągać „od kształcenia i doskonalenia zawodowego osób odpowiedzialnych za upowszechnianie kultury i edukacji kulturalnej, po przygotowanie odbiorców, w tym szczególnie dzieci i młodzieży do aktywnego i świadomego uczestnictwa w przestrzeni sztuki”². Edukacja kulturalna to nie tylko nauczanie w zakresie kompetencji kulturowych, przekazywanie informacji i wywieranie wpływów odnośnie określonych zachowań uznanych za zgodne z kanonem kulturowym, ale to nade wszystko tworzenie warunków do rozwijania uczestnictwa w kulturze w postaci kreacji, aktywności twórczej poprzez zwiększanie oferty kulturalnej i artystycznej, jak również wprowadzanie i poszerzanie działań z obszaru edukacji w instytucjach i podmiotach kultury. „Obszar edukacji kulturalnej jest szczególnie istotnym – nie osobnym, ale należącym do pola kultury i sztuki obszarem działań. Najnowsze rozumienie edukacji kulturalnej podkreśla możliwość aktywnego uczestnictwa dzieci i młodzieży w kulturze oraz ich samodzielnego i twórczego działania artystycznego już na poziomie szkolnym”³. Działanie twórcze dotyczyć ma nie tylko wyłącznie dzieci i młodzieży, ale również innych grup uczestniczących lub nie uczestniczących jeszcze bądź już w kulturze; ma być swoistym sposobem powrotu lub wejścia w inny obszar aspiracji potrzeb kulturowych odbiorców. Takie podejście do edukacji kulturalnej stawia zupełnie inne wyzwania przed instytucjami edukacyjnymi, ale nade wszystko – przed instytucjami kultury oraz innymi podmiotami, w tym organizacjami pozarządowymi, prywatnymi i niezależnymi twórcami,

¹ list intencyjny ministrów Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Edukacji Narodowej z marca 2008 r. za B. Fatyga, „Jakiej kultury Polacy potrzebują i czy edukacja kulturalna im ją zapewnia? Raport o problemach edukacji kulturalnej w Polsce dla Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, Warszawa, 2009 r., str. 59.

² tamże

³ tamże

artystami i organizatorami oferty kulturalnej danej społeczności. „Dzięki twórczym warsztatom [...], które w swoim zamierzeniu integrują w polu sztuki zarówno artystów, twórców profesjonalnych i młodych amatorów otwiera się szansa na to, że w przyszłości zyskamy świadomych uczestników kultury, w których w młodości ktoś rozbudził zainteresowanie sztuką”⁴. Tego samego typu działania prowadzone w odniesieniu do osób starszych (dojrzałych), mogą przynieść nie mniejsze efekty, choć pamiętać wypada o różnicowaniu takiej oferty edukacyjnej ze względu na wiek, aspiracje i potrzeby określonych grup uczestniczących w kulturze.

Główne cele edukacji kulturalnej:

- wprowadzenie do wiedzy i oceny dziedzictwa kulturowego oraz do uczestnictwa we współczesnym życiu kulturalnym,
- zaangażowanie w procesy upowszechniania kultury,
- uwrażliwienie na równoważną godność kultur i na podstawową więź łączącą dziedzictwo ze współczesnością,
- edukację estetyczną i artystyczną,
- kształcenie do wartości moralnych i obywatelskich,
- przygotowanie do krytycznego korzystania z masowych środków przekazu,
- kształcenie interkulturalne i wielokulturalne⁵.

Znaczenie edukacji kulturalnej realizowanej przez placówki:

- przygotowanie do aktywnego uczestnictwa w kulturze (twórczość i odbiór)
- stwarzanie warunków do indywidualnego rozwoju osobowości, do konfrontacji, oceny i wymiany doświadczeń, ujawnianie talentów
- wychowanie kulturalnych, otwartych tolerancyjnych ludzi
- pielęgnowanie dziedzictwa kulturowego
- ochrona przed patologią i presją środowisk dysfunkcyjnych
- wspieranie działania szkół, rodziny i innych instytucji edukacyjnych, wychowawczych
- popularyzacja osiągnięć dzieci i młodzieży przez konkursy, koncerty, spektakle, media, wystawy itd.
- rozwój osobowości w aspekcie kreatywności, odpowiedzialności, wrażliwości, tolerancji

⁴ tamże

⁵ Międzynarodowa Konferencja Pedagogiczna w Genewie, 1992r. za: B. Fatyga, „Jakiej kultury Polacy potrzebują...”, str. 58

- przygotowanie do życia w społeczeństwie – kreowanie właściwych postaw społecznych, umiejętność podejmowania decyzji, współpraca w grupie
- stworzenie alternatywy dla braku pomysłów na gospodarowanie czasem wolnym od zajęć lekcyjnych, organizacja bezpiecznego czasu wolnego
- program edukacji realizowany w placówkach jest formą profilaktyki i zapobiegania patologiom
- integracja środowiska, promocja dzielnicy, miasta, gminy itd. na terenie kraju i za granicą
- wspieranie samorządności i pełnienia ról społecznych
- integracja dzieci sprawnych z niepełnosprawnymi
- kontakty kulturalne z młodzieżą z kraju i zagranicy, współpraca z mniejszościami narodowymi.

Zakładane i w znacznej mierze osiągnane efekty tak prowadzonej działalności:

- kształtowanie osobowości i pozytywnych wzorców, wypełnianie wolnego czasu wartościowymi formami
- kreowanie i zaspokajanie potrzeb kulturalnych, przygotowanie świadomego odbiorcy i twórcy kultury
- rozwój i realia zainteresowań, poszerzanie wiedzy i umiejętności
- wychowanie przez sztukę, kultywowanie tradycji
- rozbudzanie wrażliwości artystycznej
- promocja i rozwój talentów, sukcesy wychowanków
- poznawanie kultury własnego narodu i innych
- nawiązywanie kontaktów i budowa więzi opartych na zrozumieniu, tolerancji, otwartości
- integracja uczestników zajęć, integracja środowiska

EDUKACJA KULTURALNA W SZKOŁACH W WYBRANYCH PAŃSTWACH EUROPY

Badania zawarte w dokumencie „Edukacja artystyczna i kulturalna w szkołach w Europie” obejmują tylko obowiązkowe kształcenie ogólne, a więc naukę w szkole podstawowej [ISCED 1] i średniej 1 stopnia (w Polsce gimnazjum) [ISCED 2]. Czyli dzieci w wieku od 5/6 do 15 lat.

W krajach UE za tworzenie programów nauczania przedmiotów artystycznych i kulturalnych odpowiada władza centralna. Wyjątek stanowi Holandia, gdzie indywidualnie decyduje się o tym w szkołach. Dodatkowo w Bułgarii, Hiszpanii, Litwie i Norwegii w ten proces włącza się władza regionalna, w 7 krajach władza lokalna, a w 13 również szkoły.

Edukacja kulturalna obejmuje **przedmioty artystyczne**, które dzielą się na:

- Sztuki plastyczne: sztuka dwuwymiarowa, taka jak malarstwo i rysunki, oraz sztuka trójwymiarowa, jak rzeźba.
- Muzyka: występ muzyczny, komponowanie i interpretacja muzyki (w sensie krytycznym).
- Teatr: występ teatralny, dramaturgia i interpretacja teatru.
- Taniec: występ taneczny, choreografia i interpretacja tańca.
- Sztuki medialne: artystyczne i ekspresyjne elementy takich mediów, jak fotografia, film, wideo i animacja komputerowa.
- Rękodzieło: artystyczne i kulturalne elementy rękodzieła, jak sztuka włókiennicza, tkactwo i jubilerstwo.
- Architektura: sztuka projektowania budynków; obserwacja, planowanie i konstruowanie przestrzeni.

Powyższe przedmioty mogą występować w formie:

- zintegrowanej (kilka programów występuje jako jeden przedmiot np. „sztuka”) – 17 krajów
- ujmowane osobno – 16 krajów.

Wszystkie kraje posiadają przedmioty sztuki plastyczne i muzyka jako obowiązkowe na poziomie ISCED 1. Na poziomie w ISCED 2 są to przedmioty fakultatywne w Danii, Irlandii, Portugalii i Islandii. Wyjątek także stanowi Holandia, w której wszystkie przedmioty zależą od szkoły. Wiele krajów posiada także przedmiot rękodzieło. Teatr jest przedmiotem obowiązkowym jako część programu nauczania przedmiotów artystycznych lub część innych obowiązkowych obszarów dydaktycznych w połowie państw. W siedmiu państwach teatr jest wyłącznie przedmiotem fakultatywnym. Taniec w większości przypadków jest częścią innego, nieartystycznego przedmiotu obowiązkowego jak np. wychowanie fizyczne. Sztuki medialne są obowiązkowym obszarem dydaktycznym w 13 państwach, a za część programu

nauczania przedmiotów artystycznych są uznawane w ośmiu państwach. Architektura występuje jako obowiązkowy przedmiot jedynie w 4 krajach (Estonia, Grecja, Finlandia, Norwegia) oraz jako fakultet w Bułgarii. Dodatkowo w Belgii (Wspólnota Flamandzka) architektura jest tylko na poziomie ISCED 2. Ogólnie edukacja artystyczna ma stosunkowo niski status w programie nauczania.

Na poziomie ISCED 1 w mniej więcej połowie państw na edukację artystyczną przeznaczają się ok. 50–100 godzin rocznie. Najmniej wypada w Luksemburg (maksimum 36 godzin), a najwięcej w Portugalii (maksimum 165 godzin) i Lichtensteinie (maksimum 318 godzin). Należy jednak odnotować, że jest to czas przeznaczany na zintegrowany obszar „kreacja, muzyka i sport”, a więc obejmuje także czas przeznaczany na wychowanie fizyczne. Liczba godzin przeznaczanych na sztukę na poziomie ISCED 2 jest nieco niższa niż na poziomie ISCED 1. W mniej więcej połowie państw na sztukę przeznaczają się rocznie ok. 25–75 godzin. Państwa wyraźnie odstające od tego przedziału czasowego to Francja (108 godzin w pierwszych dwóch latach ISCED 2, po czym są to 72 godziny), Włochy (132), Austria (190) i Lichtenstein (292 godziny w pierwszym roku ISCED 2, po czym liczba godzin spada, ale także obejmuje czas przeznaczany na wychowanie fizyczne).

Dodatkowo z edukacją artystyczną i kulturalną są związane inicjatywy oraz zalecenia zgłaszane przez urzędy państwowe działające na rzecz edukacji, kultury i społeczeństwa. Inicjatywy te są ukierunkowane na rozwój kształcenia artystycznego w placówkach oświatowych i składają się na nie:

- Krajowe organizacje i sieci promujące edukację artystyczną i kulturalną
- Współpraca między szkołami a światem artystycznym/kulturalnym
- Zastosowanie technologii informacyjnych i komunikacyjnych (ICT) w edukacji artystycznej i kulturalnej
- Organizacja pozalekcyjnych zajęć artystycznych i kulturalnych
- Festiwale, obchody oraz konkursy artystyczne i kulturalne
- Inne

EDUKACJA KULTURALNA W SZKOŁACH W POLSCE

Za tworzenie programów nauczania przedmiotów artystycznych i kulturalnych w szkołach w Polsce odpowiadają władze centralne reprezentowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej. Edukacja kulturalna wchodzi również w zakres Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Przedmioty artystyczne:

- Klasy I-III – zajęcia odbywają się w formie kształcenia zintegrowanego, czyli bez podziału na przedmioty, a ich prowadzeniem zajmuje się jeden nauczyciel-wychowawcy. Występują elementy edukacji plastycznej i muzycznej
- Klasa IV-VI oraz Gimnazjum
 - muzyka
 - plastyka
 - zajęcia artystyczne (przedmiot uzupełniający tylko gimnazjum)
- Liceum Ogólnokształcące
 - wiedza o kulturze - stanowi zwieńczenie cyklu kształcenia artystycznego. Stąd założenie o możliwości odwoływania się nauczyciela do wiedzy dotyczącej sztuk plastycznych oraz muzyki zdobytej przez ucznia na wcześniejszych etapach edukacyjnych i położenie nacisku na dzieła dwudziestowieczne. Wiedza o kulturze wprowadza nową perspektywę i nowy język opisu dzieła sztuki jako wytworu kultury rozumianej w sposób całościowy, interpretowanego w ujęciu komunikacyjnym i z perspektywy „użytkownika” kultury.
 - zajęcia artystyczne (przedmiot uzupełniający)

Zakres rozszerzony

- historia muzyki
- historia sztuki,
- język łaciński i kultura antyczna.

Pozostałe przedmioty artystyczne niewystępujące osobno:

- Teatr – elementy w przedmiocie język polski
- Taniec – w niektórych szkołach podstawy na przedmiocie wychowanie fizyczne
- Sztuki medialne – elementy w przedmiotach język polski, informatyka, wiedza o kulturze

- Rękodzieło – nie występuje
- Architektura – podstawowe elementy w przedmiocie plastyka

Minimalna roczna liczba godzin dydaktycznych obowiązkowej edukacji artystycznej

- Klasa IV-VI – 107 godzin
- Gimnazjum – 88 godzin
- Liceum Ogólnokształcące
 - wiedza o kulturze – 30 godzin
 - zajęcia artystyczne – 30 godzin
 - historia muzyki, historia sztuki, język łaciński i kultura antyczna – po 240 godzin

Przykładowe programy edukacji kulturalnej:

I. Program MKiDN (w trakcie realizacji)

Strona internetowa:

<http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra/programy-mkidn-2012/edukacja-kulturalna-i-diagnoza-kultury/edukacja-kulturalna.php>

Cel

Rozwijanie ekspresji twórczej i kreatywności oraz kompetencji medialnych

W ramach priorytetu można było ubiegać się o dofinansowanie zadań edukacyjno-animacyjnych, a także zadań dotyczących edukacji medialnej, przy czym:

1. przez zadania edukacyjno-animacyjne rozumie się:
 - a) zadania interdyscyplinarne lub skoncentrowane na wybranej dziedzinie sztuki, rozwijające kreatywność przy jednoczesnym zdobywaniu umiejętności,
 - b) zadania integracyjne, oparte na współdziałaniu przedstawicieli różnych grup wiekowych i różnych środowisk,
 - c) zadania podnoszące kwalifikacje kadr kultury i rozwijające kompetencje w zakresie realizacji działań animacyjnych i edukacyjnych, zawierające komponent praktycznego wykorzystania nabytych umiejętności;
2. przez zadania dotyczące edukacji medialnej rozumie się:
 - a) zadania rozwijające umiejętność świadomego, krytycznego i twórczego korzystania ze środków społecznego przekazu,
 - b) zadania obejmujące tworzenie, udostępnianie na jednej z wolnych licencji i pilotaż otwartych zasobów edukacyjnych z zakresu edukacji kulturalnej i medialnej.

II. Warszawski Program Edukacji Kulturalnej

Strona internetowa:

<http://www.wpek.pl>

WPEK to środowiskowy kontrakt oświaty i kultury oraz zobowiązanie do działań na rzecz rozwoju edukacji kulturalnej w Warszawie. Zakłada wykorzystanie potencjału kulturotwórczego umożliwiającego upowszechnianie sztuki, animację kultury, który powinien zostać włączony w proces edukacji kulturalnej uczniów szkół warszawskich oraz dorosłych przy współpracy i współdziałaniu szkół, placówek pozaszkolnych, instytucji kultury, organizacji pozarządowych i wyższych uczelni. Program koresponduje z innymi strategicznymi działaniami miasta, zwłaszcza w zakresie Europejskiej Stolicy Kultury 2016. Działania zaplanowane przez m.st. Warszawa, realizowane przez Biuro Edukacji oraz Biuro Kultury i koordynowane przez Pełnomocnika ds. edukacji kulturalnej, powodują wielopłaszczyznową współpracę i przekładają się na wymierne efekty w sferze edukacji kulturalnej i upowszechniania kultury.

Główne cele programu to:

1. Podnoszenie kompetencji kulturalnych mieszkańców Warszawy i rozszerzanie uczestnictwa mieszkańców Warszawy w kulturze.
2. Zwiększenie roli kultury w procesie edukacji i przygotowania dzieci oraz młodzieży do aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.
3. Podnoszenie jakości i upowszechnianie nowoczesnych metod edukacji kulturalnej.
4. Tworzenie warunków do rozwijania aktywności twórczej.
5. Wzmacnianie tożsamości warszawskiej mieszkańców miasta.

Działania w ramach programu:

1. Zbudowanie systemu gromadzenia i upowszechniania informacji o programach edukacji kulturalnej w Warszawie.
2. Wzmacnianie podstawowych ogniw systemu edukacji kulturalnej i relacji między nimi.
3. Wspieranie programu edukacji kulturalnej w szkołach.
4. Stwarzanie szans dla rozwoju własnej aktywności kulturalnej mieszkańców Warszawy.
5. Systemowe doskonalenie kadr w dziedzinie edukacji kulturalnej.

Odbiorcy

- dzieci w wieku przedszkolnym,
- uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych
- dorośli mieszkańcy, jak też rodziny.

Program ma wspomagać rodzinę i szkoły w rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień artystycznych dzieci i młodzieży. Zgodnie z założeniami Programu, każdy uczeń przez wszystkie lata nauki w szkole powinien mieć możliwość stałego uczestnictwa w programie edukacji kulturalnej na pięciu poziomach:

- a) pierwszym: dzieci w wieku przedszkolnym
- b) drugim: szkoła podstawowa w klasach „0–III”
- c) trzecim: szkoła podstawowa w klasach IV– VI
- d) czwartym: gimnazjum
- e) piątym: szkoły ponadgimnazjalne.

W odniesieniu do dorosłych, w tym osób starszych, będzie rozwijana odpowiednio sprofilowana oferta inicjująca aktywny udział w życiu kulturalnym Warszawy, połączona m.in. z systemem karnetów, zniżek, kart edukacyjnych itp., ułatwiających tańszy dostęp do programów i imprez artystycznych.

Realizatorzy:

1. instytucje kultury,
2. placówki wychowania pozaszkolnego,
3. organizacje pozarządowe,
4. szkoły, nauczyciele,
5. doradcy metodyczni,
6. instruktorzy,
7. twórcy.

Spodziewane efekty

1. Aktywny udział mieszkańców Warszawy w życiu kulturalnym stolicy.
2. Systemowa współpraca szkół z organizacjami i instytucjami kultury w dziedzinie edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży.
3. Zwiększona aktywność artystyczna i społeczna uczniów szkół warszawskich.

4. Zwiększenie i zróżnicowanie ofert w obszarze edukacji kulturalnej.
5. Podniesienie jakości programów edukacji kulturalnej i popularyzacja dobrych praktyk w tej dziedzinie.
6. Skuteczny system gromadzenia i upowszechniania informacji o programach edukacji kulturalnej.
7. Skuteczniejsza współpraca jednostek miasta działających na rzecz edukacji kulturalnej.

III. Gdański Program Edukacji Kulturalnej

Strona internetowa

<http://www.gpek.pl>

Program edukacji kulturalnej ma sprzyjać rozwijaniu szkoły jako miejsca realizacji koncepcji wychowania przez sztukę, miejsca rozbudzania aktywności i indywidualnej ekspresji artystycznej. Współczesna edukacja kulturalna nie może się ograniczać jedynie do przyswajania młodym ludziom wiedzy w zakresie sztuki i twórczości artystycznej. Edukacja ma kształtować osobowość dziecka, aby kontakt z kulturą stawał się źródłem indywidualnych przeżyć i sposobem rozładowania emocji. Musi rozwijać umiejętność wyrażania twórczej ekspresji poprzez język sztuki. Celem edukacji winno być takie działanie na emocje, które wywoła u młodych ludzi umiejętność aktywnego doznawania piękna i które umożliwi im kreatywny kontakt ze sztuką.

Adresaci programu:

Odbiorcami GPEK-u są dzieci i młodzież od szóstego do osiemnastego roku życia, czyli dzieci klas "0" w przedszkolach i szkołach oraz uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych.

Uczeń ma możliwość udziału w programie edukacji kulturalnej przez okres trwania jego nauki w szkole.

Cele programu:

- upowszechnienie edukacji kulturalnej wśród młodych Gdańszczyzan,
- wykształcenie świadomego odbiorcy kultury i sztuki,
- stworzenie możliwości realizowania się uczniów na polu kultury.

Charakterystyka programu:

- możliwość wyboru, spośród całego wachlarza oferty kulturalnej, dyscyplin zgodnych z zainteresowaniami ucznia,
- możliwość wyboru formy realizacji programu zgodnej z predyspozycjami ucznia,
- objęcie edukacją kulturalną uczniów od klasy "0" do drugiej klasy szkoły ponadgimnazjalnej,
- kształcenie uczniów w następujących cyklach:
 - pierwszym w klasach "0"
 - drugim:
 - w klasach od I - III SP
 - w klasach od IV - VI SP
 - w klasach od I - III gimnazjum
- trzecim w klasach od I - II szkół ponadgimnazjalnych

Formy realizacji

Szkoły uczestniczące w Gdańskim Programie Edukacji Kulturalnej mogą realizować go poprzez następujące formy:

- zajęcia pozalekcyjne (w wymiarze 2 godzin w miesiącu): warsztat, wykład, koła zainteresowań itp.
- imprezy szkolne i międzyszkolne: konkursy, przeglądy, festiwale, olimpiady, festyny itp.
- zajęcia edukacyjne proponowane przez gdańskie instytucje kultury: lekcje historyczne, muzealne, warsztaty plastyczne, teatralne, muzyczne, koncerty, wystawy, spektakle itp.
- rodzinne imprezy artystyczne proponowane przez gdańskie instytucje kultury: koncerty, wykłady, spektakle itp.

Założenia Programu edukacji Kulturalnej dla Miasta Torunia.

Program edukacji kulturalnej ma pozwolić na odpowiedni rozwój mieszkańców miasta. Zakłada on położenie większego nacisku na przedmioty artystyczne w szkołach oraz łatwiejszy dostęp do instytucji kulturalnych i wydarzeń artystycznych dla szerokiego grona odbiorców. Pozwoli to nie tylko na poznawanie w teorii, czym jest kultura, ale także na czynny udział w życiu kulturalnym. Wszechstronna współpraca miasta, instytucji kultury, organizacji pozarządowych i podmiotów prywatnych związanych z edukacją i kulturą oraz szkół pozwoli dobrać odpowiednią ofertę skierowaną do wielu grup. Wzrost świadomości i uczestnictwa mieszkańców w kulturze może bezpośrednio przełożyć się na korzyści dla całego miasta.

Opracowując założenia Programu edukacji kulturalnej w Toruniu, po uwzględnieniu powyższego przeglądu, można za B. Fatygą stwierdzić, że „Naczelnym zadaniem edukacji kulturalnej powinno być dzisiaj **nie tyle <kształtowanie>, ile uświadamianie i wydobywanie na jaw potrzeb kulturalnych** oraz dowartościowywanie ich i nadawanie im odpowiedniego do ich <natury> charakteru (a więc <uwznioślanie> ich poprzez pokazywanie ich **związku z tradycją i zmiennymi ideałami kulturalnymi**). Edukacja taka wymaga od edukującego **wysokich kompetencji merytorycznych oraz moralnych** (w sensie **rezygnacji z wzorca paternalistycznego mentora** używającego <zawsze zawodzącej> – jak zauważa Dave Jones – <maszyny dyscyplinującej> na rzecz **realizacji wzorca człowieka społecznego** – partnera, opiekuna i tłumacza)”⁶. Takie postawienie sprawy implikuje określone podejście do założeń programowych. Poniższa prezentacja określa cele i zakres metodyczny programu.

Cele:

- trwały rozwój kulturalny mieszkańców miasta,
- uwrażliwienie na kulturę i sztukę,
- zachęcenie do korzystania z instytucji kulturalnych i uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych na terenie miasta,
- rozwój kreatywności,

⁶ Barbara Fatyga, „Jakiej kultury Polacy potrzebują...”, str. 45

- działalność wychowawcza skierowana do dzieci i młodzieży,
- odpowiednie zagospodarowanie czasu wolnego,
- przeciwdziałanie patologiom,
- wyszukiwanie talentów,
- podnoszenie kompetencji nauczycieli przedmiotów artystycznych oraz animatorów kultury.

Odbiorcy:

W Raporcie⁷ Barbara Fatyga wyróżnia następujące typy odbiorców edukacji kulturalnej:

- Środowisko tzw. elity kulturalnej – są to najczęściej wyrobione kulturowo jednostki, wykształcone, mające sprecyzowane i wysublimowane potrzeby kulturalne, poszukujące nowych inspiracji, awangardowych rozwiązań, nietypowego uczestnictwa. Wedle B.Fatygi – z punktu widzenia typowe spojrzenia na edukację kulturalną, niedostępne dla niej, gdyż tradycyjnie rozumiana edukacja kulturalna nic nie jest w stanie im zaproponować;
- Ludzie uzdolnieni – wymagają szczególnego podejścia, traktowania, mają wyrobione poglądy na kulturę, poszukują możliwości realizacji własnych potrzeb, najczęściej realizujący je poza oficjalnym systemem, bądź to selektywnie korzystając z istniejących potencjałów w zakresie kultury, bądź to tworząc własne niezależne podmioty kultury, unikające oficjalnego obiegu, choć z czasem poddające się nurtowi mainstreaming’owemu; typowa edukacja kulturalna też ma dla nich nie bardzo interesującą ofertę;
- Dzieci i młodzież, najczęściej ta, w której rodzice pokładają nadzieję bądź też realizują swoje niespełnione aspiracje – ta szeroka (liczebna) kategoria osób stanowi zasadniczą grupę odbiorców programów edukacji kulturalnej;
- Tzw. „normalisi” – najszersza i najbardziej liczna grupa odbiorców, która odbywa edukację kulturalną nie w sposób typowo wyobrażony, lecz poprzez mass media i to z pewnością nie te dbające o wysoką jakość swej oferty; wbrew pozorom grupa ta mogłaby być najbardziej atrakcyjną rzeszą odbiorców edukacji kulturalnej, jednakże nią najczęściej nie jest, gdyż dla tej grupy

⁷ Tamże , str. 44-48

kultura to raczej forma rozrywki, swoistej rekreacji niż wysiłku intelektualnego czy też wyzwania duchowego;

- Tzw. strefy wykluczenia – są to osoby, które z różnych powodów albo w niewielkim stopniu, albo wcale nie uczestniczą w kulturze, nie odczuwają takich potrzeb bądź też są na takie potrzeby odporne; nie stanowią więc póki co odbiorców tradycyjnie pojmowanej edukacji kulturalnej. Do grupy tej zaliczyć można m.in. dzieci i młodzież ze środowisk zaniedbanych, „ludzi zbędnych”, czyli – jak pisze autorka - dysponujących nadmiarem wolnego czasu i zarazem pozbawionych kompetencji kulturowych, ludzi starszych i wycofanych ze względu na samotność, sytuację rodzinną, demograficzną bądź związaną ze zdrowiem oraz część ludzi niepełnosprawnych;
- Tzw. „przypadki beznadziejne”, czyli zapracowane osoby w średnim wieku, które z braku czasu nie uczestniczą w kulturze, „nuworysze”, dla których wzorcem jest kultura medialna, „eventowa”, celebrycka, oraz „twórcy masowej wyobraźni”, czy też jak nazywał ich Milan Kundera „imagolodzy”, czyli przedstawiciele dość liczebnej, a na pewno wpływowej grupy przedstawicieli mediów, polityków, bywalców różnorodnych imprez (tzw. celebrytów).

Każda z wymienionych tu za B. Fatygą grup nie jest w jakiś wyraźny sposób odseparowana względem siebie. Jeżeli nie wszystkie, to pokaźna część tych grup wzajemnie się wymienia, przenika i indukuje, co stanowi z jednej strony wyzwanie, ale też i problem dla kształtowania programów edukacji kulturalnej. Szczególnie jest to widoczne w miastach, gdzie rozluźnienie więzów społecznych, nakładanie się na siebie wielu wzorców zachowań i tożsamości kulturowych, powoduje generowanie różnicowań w aspiracjach, potrzebach i uczestnictwie w kulturze oraz ciągłą ich zmianę i trudność jednoznacznej i stałej w przyjętym przedziale czasu identyfikacji.

Mając na uwadze różnorodność i zmienność grup mieszkańców względem uczestnictwa w kulturze, należy przygotowywać takie oferty edukacji kulturalnej, które z jednej strony będą rzeczywistą edukacją, ale z drugiej – spełniać będą rolę animacji kulturalnej. Te dwie strony inspiracji w sferze kultury muszą się wzajemnie przeplatać w zależności od zróżnicowanych potrzeb odbiorców, akcentując czasami bardziej elementy edukacyjne, a czasami bardziej animacyjne. Powstaje przy tym pytanie, czy nie można w zależności od potrzeb zróżnicowanych grup odbiorców, stosować w szeroko pojmowanej

edukacji kulturalnej takich metod, jakie znane są w zakresie rozwoju personalnego i zawodowego. Chodzi tu o takie metody jak mentoring i coaching kulturowy. Generalnie rzecz ujmując obie polegają na indywidualnym podejściu do potrzeb osoby uczestniczącej w kulturze w taki sposób, że podstawą tego podejścia jest zaufanie do osoby uczestniczącej co do jej zdolności i chęci doświadczania tegoż uczestnictwa w kulturze. Podejmowane działania mają mieć charakter jedynie wyjaśniający, naprowadzający, tłumaczący, systematyzujący, otwierający nowe możliwości i synergizujący posiadane i zdobywane w drodze indywidualnego uczestnictwa w kulturze doświadczenia.

Propozycja założeń realizacyjnych programu edukacji kulturalnej w Toruniu.

Niniejsza propozycja programu edukacji kulturalnej opracowana została w zgodzie z przygotowaną Strategią Rozwoju Kultury Miasta Torunia do roku 2020. Uwzględnia zatem holistyczne podejście zarówno do odbiorców, jak i do oferty kulturalnej i jej właścicieli. Proponuje zasadę pluralizmu kulturowego i instytucjonalnego oraz dywersyfikację odbiorców ze względu na ich zróżnicowane i zmieniające się dynamicznie potrzeby w zakresie uczestnictwa w kulturze. Zasadniczym założeniem tej propozycji jest poszerzanie zakresu (kręgu) świadomych odbiorców oferty kulturalnej i poszerzanie grup aktywnych uczestników życia kulturalnego, czyli współtwórców oferty kulturalnej Torunia. W założeniach swych program ten ma być realizowany wspólnie przez środowiska kultury i edukacji w Toruniu bez względu na typ organizatora. Zatem za ofertę edukacji kulturalnej odpowiedzialni powinni być zarówno przedstawiciele publicznych (samorządowych i państwowych) instytucji kultury i edukacji, organizacji pozarządowych działających w sferze kultury i edukacji oraz podmioty prywatne działające w sferze kultury i edukacji (galerie, kluby itp.). Koordynatorem takich działań mogą być reprezentacje najaktywniejszych środowisk organizacji pozarządowych działających w kulturze w Toruniu. Podstawowym założeniem podejmowanych działań powinna być wspólnota interesów i otwartość na różnorodność aspiracji, potrzeb i zachowań w sferze kultury mieszkańców Torunia. Misją podejmowanych działań powinno być skoncentrowanie się na różnorodnych typach mieszkańców Torunia i dostosowanie oferty edukacji kulturalnej do ich zróżnicowanych i zmieniających się potrzeb. Przy takim założeniu edukacja kulturalna nie powinna odbywać się wyłącznie w szkołach i instytucjach kultury, ale w równym stopniu, a może i częściej i bardziej intensywniej, w podmiotach kultury prowadzonych przez organizacje pozarządowe i podmioty prywatne. Akurat w tej sferze aktywności człowieka uzyskać można zdecydowanie najlepsze i najtrwalsze efekty, kiedy edukacja ta prowadzona jest w formach jak najmniej zinstytucjonalizowanych, oficjalnych,

represyjnych, czyli zakładających wyższość uczącego nad nauczonym. Prawdziwa edukacja kulturalna może być prowadzona w sposób niezinstytucjonalizowany, niesformalizowany, przy jednoczesnym wykorzystaniu potencjału istniejących na terenie miasta instytucji i podmiotów działających w sferze kultury. Edukacja kulturalna w Toruniu prowadzona może być według następującego trójstopniowego modelu rozwijającego się:

- Organizacje pozarządowe są inicjatorem potrzeb kulturalnych, pozwalającym doświadczyć czym jest kultura, czym jest aktywność w sferze kultury w zakresie zróżnicowanym w stosunku do różnych typów mieszkańców (np. wg. przytoczonej wyżej typologii B.Fatygi)
- Instytucje edukacyjne i kultury (miasta i województwa) na kolejnym poziomie powinny systematyzować posiadaną i zdobywaną wiedzę i kompetencje kulturalne mieszkańców Torunia
- Organizacje pozarządowe i podmioty prywatne działające w sferze kultury wraz z publicznymi instytucjami kultury powinny stanowić płaszczyznę zaspokajania uświadomionych i zróżnicowanych potrzeb kulturalnych mieszkańców Torunia oraz stanowić miejsca kreacji i realizacji nowych trendów, potrzeb, aspiracji i ofert kulturalnych przy wykorzystaniu takich metod jak mentoring i coaching kulturowy.

Obecnie duży nacisk kładzie się na uczenie się przez całe życie, dlatego program skierowany jest do wszystkich osób mieszkających i uczących się na terenie miasta. Ze względu na dużą różnorodność, należy pokonać podziału na grupy. Pozwoli to lepiej dopasować ofertę do różnorodnych potrzeb. Da również możliwość śledzenia całej ścieżki rozwoju oraz lepiej ocenić efekty.

1. Małe dzieci (z rodzicami)
2. Dzieci w wieku przedszkolnym
3. Uczniowie szkół podstawowych
 - Klasy I – III
 - Klasy IV – VI
4. Uczniowie gimnazjów
5. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych
 - Licea Ogólnokształące
 - Technika, Szkoły zawodowe

6. Studenci
7. Dorośli
8. Osoby starsze (60+)
9. Nauczyciele, pracownicy instytucji kulturalnych

Odpowiednią edukację należy rozpoczynać już od najmłodszych lat. Dlatego pierwszą grupą są dzieci od 2-3 roku życia. W tym czasie zaczynają tworzyć pierwsze rysunki oraz - jak udowodniono naukowo - posiadają wrodzone poczucie rytmu. Kontakt ze sztuką od najwcześniejszych lat pozwala im lepiej się rozwijać. Proponuje się tutaj prowadzenie działalności niesformalizowanej. Polegać ona może na przesunięciu akcentu prowadzenia edukacji kulturalnej na organizacje pozarządowe działające w sferze kultury. Edukacja kulturalna odbywać się może wtedy zarówno w żłobkach, jak i przedszkolach i innych miejscach sprawowania opieki nad dzieckiem oraz w wybranych do programu edukacji kulturalnej najmłodszych torunian podmiotach prywatnych, np. kawiarnie, gdzie mogłyby się spotykać matki z dziećmi, duże domy handlowe, ale też biblioteki, ośrodki kultury, świetlice, galerie itp. Zajęcia prowadzone mogą być w sposób niezobowiązujący (akcyjnie) bądź też zorganizowany jako cykl. To rodzice decydowaliby, w jakich zajęciach chcieliby wraz z dzieckiem skorzystać. Dzieci w małych grupach mogą być pod opieką odpowiednio przygotowanego opiekuna. Część zadań dzieci mogą wykonywać wspólnie z rodzicami (opiekunami). W czasie zadań „samodzielnych” dla rodziców (opiekunów) można przygotować inne atrakcje lub też dać im szansę załatwienia swoich spraw. Finansowanie tej części programu edukacji kulturalnej odbywałoby się w postaci grantów udzielanych przez Miasto organizacjom pozarządowym na realizację autorskich programów edukacji kulturalnej.

W wieku przedszkolnym można już odkrywać pierwsze talenty wykazywane przez dziecko. W tym wieku dzieci bardzo chętnie rysują i biorą udział we wszelkiego rodzaju zabawach połączonych z tańcem i śpiewem. Program edukacji kulturalnej uwzględniać zatem powinien możliwość identyfikacji talentów dziecka z możliwością pokierowania dalszym jego rozwojem za zgodą rodziców (opiekunów). Tu istotną rolę odgrywać będzie współpraca placówek wychowania przedszkolnego ze szkołą muzyczną w Toruniu. Wraz z rozwojem dziecka w wieku przedszkolnym, program edukacji kulturalnej powinien nabierać coraz bardziej sformalizowanej formy. Oznacza to konieczność wprowadzania elementów różnicujących różne typy aktywności twórczej człowieka. Jednakże w dalszym ciągu program

edukacji kulturalnej dzieci w wieku przedszkolnym powinien mieć charakter zintegrowany. Coraz większą rolę w edukacji kulturalnej powinno odgrywać systemowe do niej podejście, czyli w miarę możliwości jednolite dla wszystkich placówek wychowania przedszkolnego. W dalszym ciągu korzystać tutaj można z kwalifikacji, umiejętności i doświadczenia oraz wypracowanych modeli pracy jakie posiadają organizacje pozarządowe. Program edukacji kulturalnej realizowany w placówkach wychowania przedszkolnego powinien rozbudzać w dzieciach chęć i potrzebę uczestniczenia w wydarzeniach kulturalnych organizowanych dla dzieci (np. spektakle teatralne, filmy dla dzieci, konkursy plastyczne, obcowanie z przestrzenią publiczną, dziedzictwem kultowym itp.). Ważne przy tym jest takie prowadzenie zajęć, które uwzględniają współudział w nich rodziców, opiekunów i starszego bądź młodszego rodzeństwa. Ma to bowiem niezwykle znaczenie na rozwój i umacnianie więzi rodzinnych, co w wielu przypadkach może mieć kolosalny wpływ na integrację rodziny. Jednocześnie może to wpłynąć na rozbudzenie potrzeb uczestnictwa w kulturze innych członków społeczności. Zajęcia prowadzone powinny być w formie zabawy. Wskazany jest współpraca z lokalnymi instytucjami kultury – teatrami, muzeami, kinami, galeriami itp., gdzie można realizować część zajęć w formie zabawy, a ich efektem może być publiczna prezentacja m.in. rysunków (w galerii), spektaklu dziecięcego, śpiewogry czy innej formy wystawionej w teatrze itp. Czasowy wymiar zajęć nie powinien być mniejszy niż 50 godzin, podczas których dziecko w formie zabawy doświadcza różnych przejawów kultury i artystycznej twórczości. Finansowanie tej części programu edukacji kulturalnej może odbywać się w postaci programu grantowego dla organizacji pozarządowych.

Okres realizacji obowiązku szkolnego należy podzielić na kilka etapów. To jest: szkoła podstawowa (z uwzględnieniem jej dwu etapów), gimnazjum i szkoła ponadgimnazjalna. Okres szkoły podstawowej należy podzielić na okres nauczania początkowego i klasy starsze. Rozróżnienie to jest istotne dla edukacji kulturalnej z punktu widzenia charakteru potrzeb rozwojowych dziecka. W szkole podstawowej można wprowadzać bardziej zaawansowaną naukę śpiewu, gry na instrumentach oraz tańca, gry aktorskiej, plastyki. Zajęcia na całym etapie szkolnym powinny być prowadzone w sposób usystematyzowany, jednakże na podstawie autorskich programów dostosowanych do potrzeb dzieci. Im dziecko starsze, tym w większym stopniu edukacja kulturalna powinna otwierać się na potrzeby i chęć eksperymentowania oraz poznawania nowych trendów w kulturze. W klasach I–III edukacja kulturalna powinna być pogłębionym rozwinięciem programów realizowanych w placówkach wychowania przedszkolnego. Ze względu na to, że nie zawsze

wszystkie dzieci uczestniczą w ofercie placówek wychowania przedszkolnego, na etapie nauczania początkowego edukacja kulturalna spełnia rolę poznawczą i wprowadzająca w świat kultury, co ma w konsekwencji rozbudzić w dzieciach potrzebę coraz częstszego obcowania z kulturą i współtworzenia. W klasach starszych edukacja kulturalna uwzględniać powinna doświadczenia własne, środowiskowe dzieci i młodzieży. Może to stanowić świetną okazję do pokazywania źródeł tych doświadczeń, co z kolei daje szansę na poznanie i doświadczenie takich obszarów kultury, które mogą być niedostępne dla dzieci i młodzieży ze względu na pozorną ich trudność. Podczas edukacji kulturalnej w okresie szkoły podstawowej dobrze jest intensyfikować współpracę z miejskimi i regionalnymi instytucjami kultury oraz podmiotami prywatnymi i organizacjami pozarządowymi działającymi w kulturze. Efektem tego etapu edukacji kulturalnej powinno być rosnące zainteresowanie różnymi dziedzinami kultury, chęć uczestnictwa w kulturze i zainteresowanie w zakresie samodzielnego poszukiwania w sferze aktywności artystycznej. Łączny wymiar czasu poświęconego na edukację kulturalną powinien wynieść docelowo nie mniej niż 150 godzin w klasach starszych szkoły podstawowej.

W gimnazjach i liceach trudniej nakłonić młodzież do wzięcia udziału w przedmiotach artystycznych. Dlatego większy nacisk może zostać położony na kulturę współczesną oraz na autorską ekspresję uczniów. To powinno stać się kanwą do systematyzowania i pogłębiania wiedzy młodzieży w zakresie kultury. Na program może składać się np. nauka tworzenia murali, co może stać się kanwą zgłębiania wiedzy o historii malarstwa z wykorzystaniem Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, lokalnych i regionalnych twórców, Muzeum Okręgowego w Toruniu itp. Podobny sposób prowadzenia zajęć może dotyczyć analizy tekstów piosenek muzyki pop oraz hip-hop i innych gatunków. Słuchana przez młodzież muzyka może być pretekstem do poznawania innych gatunków i okresów muzycznych (np. współczesna muzyka klubowa i dj'e grający kompozycje Wojciecha Kilara, a to jako pretekst do poznawania innych gatunków, John Greenwood i wspólna płyta z wczesnymi kompozycjami Krzysztofa Pendereckiego itp.). Zagraniczne utwory mogą też pomóc w nauce języków obcych. W ramach zajęć dodatkowych można wprowadzić tu także przedmioty niewystępujące w szkołach, jak rękodzieło, architektura czy fotografia. Wymiar edukacji kulturalnej w szkołach ponadgimnazjalnych docelowo nie powinien być mniejszy niż 150 godzin.

Do studentów można kierować ofertę związaną z kulturą niezależną, jak np. koncerty klubowe, pokazy filmów czy różnego rodzaju festiwale. Ważne jest również stwarzanie warunków i możliwości dla ludzi o podobnych zainteresowaniach, jak grupy teatralne, dyskusyjne kluby filmowe, czy klub książki itp. i ich własnej twórczej ekspresji.

Ważne jest, aby również po zakończeniu nauki osoby dorosłe nie utraciły kontaktu z kulturą. Dla dorosłych można przygotować ofertę biletów zniżkowych na wydarzenia kulturalne, bądź też karty lojalnościowe i bilety wiązane (zniżkowy udział w imprezie sportowej pod warunkiem skorzystania z oferty kulturalnej).

W związku z coraz dłuższym życiem oraz starzeniem się społeczeństwa ważne jest przygotowanie również specjalnej oferty dla osób starszych. Składać się mogą na nie odpowiednio dopasowane wydarzenia kulturalne oraz różne warsztaty. Pozwoli to przebywać im wśród innych ludzi oraz odkrywać wcześniej niepoznanie talenty. W tym miejscu warto wspomnieć o niezwykle ważnej roli kulturotwórczej Uniwersytetów III Wieku. Istotną rolę może tu pełnić Uniwersytet Mikołaja Kopernika przygotowując specjalną ofertę dla seniorów. Nie można też zapominać o dostępności oferty kulturalnej dla seniorów ze względu na ich naturalne ograniczenia o charakterze fizycznym (to samo dotyczy osób z niepełnosprawnością). Dlatego ważne jest prowadzenie działalności w sferze kultury przez różnorodne kluby i świetlice osiedlowe (najczęściej spółdzielcze) lub też przekazywanie takich miejsc i obiektów organizacjom pozarządowym, które zobowiązane byłyby prowadzić w nich programy kulturalne w ramach edukacji kulturalnej dla mieszkańców osiedla (dzielnicy) ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych, z niepełnosprawnością oraz zagrożonych i już wykluczonych z rynku pracy i ze społeczeństwa.

Proponowane działania w zakresie edukacji kulturalnej w Toruniu:

- Przeprowadzenie badań potrzeb kulturalnych mieszkańców miasta,
- Stworzenie internetowej bazy danych zbierającej i udostępniającej informacje o programach edukacyjnych oraz wydarzeniach kulturalnych oferowanych przez różne podmioty działające w kulturze,
- Programy dla szkół:
 - Lekcje muzealne – docelowo w wymiarze nie mniejszym niż 10 godzin przypadających na jedno dziecko (ucznia),

- Wyjścia do kina, teatrów, na koncerty kameralne i symfoniczne, do galerii sztuki (połączone z dyskusją z artystami o dziele, jego odbiorze, jego historii, motywacji bycia artystą itp.) – j.w.,
- Zajęcia pozalekcyjne (koła tematyczne, grupy artystyczne – ich rodzaj uzależniony od potrzeb dzieci i młodzieży) – realizowane we współpracy z lokalnymi i regionalnymi instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi oraz prywatnymi podmiotami działającymi w sferze kultury
- Uczestnictwo w przedsięwzięciach kulturalnych organizowanych na terenie Torunia – zajęcia fakultatywne, ale uwzględniające całe spektrum aktywności kulturalnej w Toruniu, jako okazja do prezentacji, inspiracji i dyskusji z młodzieżą o różnych formach aktywności twórczej i uczestnictwa w kulturze
- Wymiany młodzieży między miastami w Polsce i międzynarodowe w obszarze poznawania innych kultur, szerzenia tolerancji, doświadczania i prezentowania dorobku kulturowego (np. organizowanie wymian tematycznych dotyczących wzajemnego pokazywania najcenniejszych zabytków miasta, regionu, albo pokazywania najciekawszej historii dotyczącej miasta, regionu, prezentacji najciekawszych zjawisk i osobistości w kulturze współczesnej itp.).
- Poznanie instytucji kulturalnych „od środka” – uczestniczenie w próbach teatralnych, w próbach Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej, uczestniczenie w przygotowywaniu wystawy itp. – docelowo w wymiarze nie mniejszym niż 20 godzin przypadających na jedno dziecko (ucznia)
- Spotkania ze znanymi osobistościami kultury – docelowo w wymiarze nie mniejszym niż 10 godzin na jedno dziecko (ucznia), z uwzględnieniem możliwości zorganizowania takich spotkań z osobami zaproszonymi przez młodzież (realizowane w klasach starszych szkoły podstawowej, a szczególnie w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych)
- Lekcje przygotowywane przez młodzież indywidualnie lub grupowe odnoszące się do ich doświadczeń, eksperymentów i osiągnięć w sferze kultury i artystycznych – prezentacja i dyskusja dotycząca różnych trendów w kulturze młodzieżowej, prezentacja subkultur, rozróżnianie kultury mainstream’owej, kultury popularnej, kultury niezależnej, kultury alternatywnej i subkultur. Takie zajęcia powinny być realizowane szczególnie w szkołach ponadgimnazjalnych docelowo w wymiarze nie mniejszym niż 10 godzin na 1 ucznia.

Inne działania w zakresie edukacji kulturalnej w Toruniu:

- Wsparcie instytucji kultury w tworzeniu programów dla różnych grup odbiorców – wsparcie to może przyjąć charakter edukacyjny realizowany we współpracy z ośrodkami metodycznymi i państwowymi działającymi w sferze kultury, gromadzenia i upowszechniania dorobku artystycznego (np. Narodowe Centrum Kultury, Narodowy Instytut Audiowizualny, Instytut Muzyki i Tańca, Instytut Teatralny, Instytut Książki itp.) oraz finansowy. W tym pierwszym aspekcie wspólnie z rządowymi instytucjami kultury możliwe będzie opracowanie autorskich i nowatorskich w skali kraju przedsięwzięć realizowanych przez lokalne instytucje kultury we współpracy ze szkołami i organizacjami pozarządowymi w zakresie szeroko zakrojonej edukacji kulturalnej różnych grup odbiorców, w tym szczególnie dzieci i młodzieży. Wsparcie finansowe Miasta może być istotnym elementem w pozyskiwaniu zewnętrznego finansowania realizacji wypracowanych przedsięwzięć i stanowić swoistego rodzaju *seed capital* dla innowacyjnych przedsięwzięć edukacyjnych
- Szkolenia dla nauczycieli i pracowników instytucji kultury w zakresie zmieniających się trendów w sztuce, szczególnie tworzonej przez środowiska młodzieży niezależnej, subkultury, kultury niezależnej itp. – opracowane we współpracy z ośrodkami metodycznymi, jak również z wykorzystaniem wiedzy i doświadczeń pracowników naukowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, rządowych instytucji kultury wymienionych wyżej, wybitnych twórców Torunia i spoza. Chodzi o cykl edukacyjny, o charakterze edukacji ustawicznej, nastawiony na stały wzrost kompetencji nauczycieli i osób prowadzących zajęcia w zakresie edukacji kulturalnej w Toruniu
- Noce tematyczne – idea otwartych drzwi lokalnych instytucji kultury z możliwością poznania instytucji od wewnątrz
- Akcje happeningowe – artyści w przestrzeni publicznej i quasi-publicznej (centra handlowe) zachęcający do uczestnictwa w kulturze
- Bilety zniżkowe dla określonych grup odbiorców (np. rodzinne, lojalnościowe, łączone kultura-sport itp.)
- Konkursy dla szkół, dla środowisk kulturotwórczych niezależnie od wieku i podejmowanych działań w sferze kultury
- Festiwale twórczości amatorskiej
- Warsztaty dla amatorów prowadzone przez znane i uznane postaci w świecie kultury.